

Nasze kunsztowanie

Nasze kunsztowanie

*w warsztatach artystycznych, projektach twórczych,
akcjach plastycznych i podróżowaniu wyobraźni*

pod redakcją Marzeny Bogus

Częstochowa 2016

Recenzenci publikacji:
Prof. zw. Eugeniusz Józefowski
Akademia Sztuk Pięknych im. Eugeniusza Gepperta we Wrocławiu

Mgr Maria Drzewiecka
Metodyk Regionalnego Ośrodka Doskonalenia Nauczycieli „WOM” w Częstochowie
nauczycielka plastyki z 40-letnim doświadczeniem

Redaktor naczelny wydawnictwa
Andrzej Miszczak

Opracowanie graficzne, skład i łamanie

www.kurasiak.com
tel. +48 605 543 122

Korekta
Paulina Piasecka, Piotr Kurasiak

W projekcie okładki wykorzystano pracę Mai Białas

ISBN 978-83-7455-438-1

Praca przygotowana i finansowana w ramach projektów badawczych finansowanych ze środków
na działalność statutową Wydziału Sztuki Akademii im. Jana Długosza

DS/WS/6124/2014

DS/WS/5114/2015

© Copyright by Autorki, Częstochowa 2016
© Copyright by Akademia im. Jana Długosza w Częstochowie,
Częstochowa 2016

Wydawca:
Wydawnictwo im. Stanisława Podobińskiego
Akademii im. Jana Długosza w Częstochowie
42-200 Częstochowa, ul. Waszyngtona 4/8
Tel. (34) 378 43 29, faks (34) 378 43 19
www.ajd.czyst.pl

Spis treści

Nieco nadziei na ciekawość	11
----------------------------------	----

Część I

Marzena Bogus – *Zwał jak zwał*

Troska o właściwe definicje, czyli ambaras z nazwą.....	15
Co jest co, czyli „tezaurus” używanych określeń	21
Warsztaty	21
Projekt	27
Zabawa	31
Akcja plastyczna (artystyczna).....	32
Laboratorium	34
Trening	35
Kilka refleksji na marginesie edukacji artystycznej i kulturalnej	37
Jak to z lekcjami rysunku w szkołach było – wykład.....	45
Grunt – idee głównych prekursorów nauczania rysunku w szkołach.....	47
Główne tendencje i metody kształcenia plastycznego na świecie w XIX i na początku XX wieku	50
Etapy wprowadzenia tego przedmiotu do edukacji powszechnej w Polsce.....	54
Dominujące nurty i koncepcje kształcenia estetycznego i stosowane metody w edukacji rysunku w Polsce	58
O czym była mowa?	61

Część II

Marzena Bogus – *Takie moje wędrowanie*

Nauczyciel plastyki jako inspirator i przewodnik twórczego myślenia	69
Fotografia w warsztacie dydaktycznym nauczyciela plastyki	75
Techniki fotograficzne do zastosowania na lekcjach plastyki w szkole podstawowej	85
Dialog nauczyciel – uczeń na zajęciach plastyki	89
Problem obszaru fotografii w kształceniu medialnym dziecka	99
Plastyka inaczej	111
Tu nie ma kątów	117
Róbmy „swoje”	127
Praktyczna realizacja programu Przedszkolak w świecie piękna.....	133
Warsztaty artystyczne pretekstem do badań komunikacji społecznej dziecięcych grup integracyjnych...	141
Niekończące się poszukiwania.....	151
Podkówka szczęścia. Upowszechnianie kultury w dziecięcych grupach integracyjnych – edukacja pozainstytucjonalna/nieformalna.....	153
Czy naprawdę zdolne? Recepcja „talentu” przez środowisko rodzinne w badaniach podłużnych	167
Ciągłość/trwanie czyli warsztaty plastyczne idące w lata(ch).....	183
Istota dialogu w rodzinie czyli nawigacja ku wartościom wychowawczym	193
Arteterapia a zajęcia szkolne	213

Część IIIPoniższe autorki – *Tylko się nie bój*

Zamiast celów	231
Aleksandra Szczygieł – <i>Radość tworzenia</i>	237
Dłoń optymistycznie malowana.....	237
Gdzie chowa się moje szczęście?	239
Zabawa w projektanta.....	240
Malowanie bańkami mydlanymi	242
Rzucanie kolorami	242
Marzeniowo.....	243
Magiczne przedmioty	244
Kleksografia.....	244
Adrianna Zawadzka – <i>Warsztaty z serca</i>	247
Marzycielska poczta.....	247
Rybki z folii/z dna oceanu	248
Zwierzaki na folii.....	250
Jeżyk i inne zwierzątka	250
Rodzina Myszkowskich ze wsi Rurki Małe.....	252
Daleko w Egipcie.....	252
Krewni i znajomi kotka Rysia.....	254
Mój dom w Radomsku	254
Marzena Bogus – <i>Tańcowały artystały</i>	255
Tańcowały artystały, jeden duży, drugi mały... ..	255
Szaty Króla	257
Kraina Chachów.....	257
Tu nie ma kątów.....	258

Bajki śpiewane i malowane	261
Przedszkolak w świecie piękna	262
Arte, ale czy terapia?	262
Pomaluj mi... świetlicę	262
Podkówka szczęścia.....	265
Przyjaciela mieć – przyjacielem być.....	265
Artystyczna Karuzela	265
Jaki jestem, jaki chciałbym być.....	266
Jak Królik z kapelusza.....	266
Jola Stanisz – Impresja i współlistnienie.....	273
Dni stworzenia	273
Filcowe warsztaty.....	274
Tuwim	277
Wyspiański	278
Pan Tadeusz.....	281
Mickiewiczowskie warsztaty	282
Haiku	284
Edyta Cieślik-Moczek – W Niebo-wzięcie, czyli o artystycznych działaniach z samą sobą i innymi	287
Niebowo	287
Marysine stadko	291
Piaskowe wycinanki.....	292
Koguciarnia	292
Konie, koniki, koniczki.....	297
Strachy na „strachy”	298
Anna Krukowska – Muzyka jest w nas.....	301
Festiwal dźwięków	301
Moje instrumentarium.....	302

Obraz nutą zapisany	305
Pachnidelka	306
Muzyczne kubeczki	307
Wodny świat.....	308
Marta Wawrońska-Koch – <i>Twórcze świetlicowanie</i>	311
Dłoń	311
Przestrzeń	313
Znak.....	318
Czas.....	321
Anna Ankowska – <i>Daj szansę, wykorzystaj możliwości</i>	323
Życie to jest teatr	323
Na dobry początek.....	324
Na lekcji	324
Nie tylko w szkole	327
Jesteś bardzo ważny	327
Zajęcia teatralne.....	328
Blisko sztuki	328
Metamorfozy	328
Tworzymy więzy	331
Affectus	331
Blisko szkoły.....	332
Inni też potrafią.....	335
Na rodziców zawsze można liczyć.....	335
Nieocenione – <i>Wszystkie nasze ziemskie sprawy</i>	337
Marta Kasprzyk	
Tiffany z dziadkami.....	337
Nocne Palenie uRodziny Ceramika	338

Iza Kot

Twórcze podróże w czasie i przestrzeni	341
Jestem, ale być mogę	341
Sztuka zJedzenia	342
Summary.....	343
Autorzy zdjęć	346
Literatura	347
Strony internetowe	355

Nieco nadziei na ciekawość

Każda książka „z ambicjami”, zgodnie z utrwaloną tradycją, powinna zaczynać się od wstępu, w którym zamieszczone zostaną zamierzenia autorów, a także zawierać określenie celu, pytań badawczych, opisanie zastosowanej metodologii i literatury, która odnosi się do podjętego tematu. Ponieważ jednak nasza publikacja w zamierzeniu ma trafić do rąk pasjonatów działań niekonwencjonalnych, spróbujemy ją zacząć w sposób nieszablonowy, ale bez wyważania otwartych drzwi. Powstała bowiem z myślą o dzieciach, choć przeznaczona jest głównie dla studentów kierunków artystycznych, którzy posiadają także ambicje pedagogiczne, edukatorów sztuki, nauczycieli i wszystkich, którzy z ciekawością sekundują niebanalnym poczynaniom. To oni „odpowiadają” za otwartość wypowiedzi swoich podopiecznych, to oni dają im siłę i odwagę do śmiałych i świeżych działań. Może książka zatytułowana *Nasze kunsztowanie* wywoła u Czytelnika reakcję: ja potrafię lepiej, inaczej, głębiej, stosowniej oraz będzie inicjatywą do kielkowania i powstawania własnych działań twórczych. O to nam chodzi. O coraz szersze „chwalenie się”, popularyzowanie i czynienie znacznie więcej niż autorki zamieszczonych tu tekstów i animacji. Ta książka jest również spełnieniem tęsknoty dotyczącej

wydania opracowania metodycznego w postaci esejów, a nie sformalizowanych artykułów naukowych¹, zamieszczenia takich zdań, które czyta się w „międzyczasie”, a zdjęcia z działań ogląda z mimowolnym uśmiechem². Wynika to zapewne z wewnętrznej przekory przeciw panoszącym się w edukacji sylabusom, kartom przedmiotów, konspektom i scenariuszom, które od wielu lat „zabierają” nam czas, a sformalizowane działania niekoniecznie przekładają się na „wyższą jakość nauczania i dobre praktyki”.

¹ Nadmierna profesjonalizacja języka może być przeszkodą w odbiorze tekstów, dlatego skłoniliśmy się w kierunku eseju. Wszystkich ewentualnych oponentów takiego podejścia spróbujemy przekonać wypowiedzią Aleksandra Jackiewicza, krytyka i teoretyka filmu, pochodząca sprzed pół wieku, który podczas dyskusji konferencyjnej powiedział, że „we Francji esej traktowany jest jako tekst paranaukowy. Ale kiedy my, u nas w kraju, staramy się w podobny sposób myśleć czy pracować, słyszymy zarzuty, że to jest tylko krytyka i eseistyka, że to nie nauka”, za: *Proces historyczny w literaturze i sztuce: materiały konferencji naukowej*, red. M. Janion, A. Piorunowa, Warszawa 1965, s. 274.

² Przytoczę tu fragment wypowiedzi Grażyny Szafranec, która pisze: „w ostatnim okresie naukę pozbawiono wzroku, słuchu, smaku, dotyku, a wraz z nimi znikają wartości estetyczne i etyczne: wszelkie uczucia, dusza, świadomość ideału. Ze sfery dyskursu naukowego wyrzucono udział przeżycia”. G. Szafranec, *Między sztuką a terapią. Obszary poszukiwań*, w: *Dziecko i sztuka. Recepcja – edukacja – wsparcie – terapia*, red. M. Knapik, Katowice 2003, s. 125.

Nie jesteśmy w swoim pomysle pierwsze. Przeszło dekadę temu zaczęły pojawiać się na rynku polskim książki o warsztatach artystycznych, projektach i animacjach, które były dokumentacją wieloletnich działań edukatorskich prowadzonych przez uznanych twórców. Również Instytut Plastyki, a obecnie Instytut Sztuk Pięknych ma przeszło 30-letnie doświadczenie na polu twórczości warsztatowej, toteż razem z nauczycielkami, często będącymi naszymi absolwentkami i wybranymi studentkami, dzielimy się naszą radością tworzenia i z tworzenia. Upowszechniamy nie tylko artystyczną twórczość, kreację zaliczaną do wybitnej czy dojrzalej, ale też skryształizowaną, oraz propagujemy tę, która dopiero się kształtuje – płynną, tworzącą zadatek, potencję i ciekawość³. Obecne programy szkolne nie przeznaczają dla lekcji plastyki i muzyki wiele miejsca⁴ – są zaledwie sygnałem potężnego utworu, w który można się „wśluchać” i który samodzielnie można komponować; odpowiednia „przygrywka” może sprawić cuda. Takie „dziwy”

prowokują osoby, które pracują niekonwencjonalnie, a ich aktywność trudno zaliczyć do typowych lekcji szkolnych. Działają niesztampowo, bo ciążą im często granice programów i stawiane warunki brzegowe, toteż wychodzą poza schemat.

Jak wspomniano, książka przeznaczona jest głównie dla praktyków, dlatego rozdział wprowadzający starano się ograniczyć do minimum. Każdy zamieszczony tekst opisu działań jest inny, a za treść bezpośrednio odpowiedzialna jest jego autorka – dlatego starano się nie wprowadzać ujednoliceń redakcyjnych, które mogłyby zniekształcić emocjonalny przekaz. Myślę, że udało się stworzyć książkę, która pokazuje, jak animatorki (będące często nauczycielkami) radzą sobie z „obejściem” edukacji formalnej, obwarowanej celami i konspektami, pisząc ciekawie, rzeczowo, a nade wszystko inspirująco, bo *Nasze kunsztowanie* to publikacja o działaniach artystycznych, które przybrały formę projektów, warsztatów, akcji, zabaw... i podróžowania wyobraźni⁵.

Marzena Bogus

³ E. Nęcka, *Psychologia twórczości*, Gdańsk 2005, s. 215–220.

⁴ Lekcje muzyki i plastyki są w programach od pierwszego do trzeciego etapu kształcenia. Jest to dobry początek, ale czy zapewnia odpowiednie jakościowo wykształcenie artystyczne? Większą wagę przywiązuje się w szkołach bowiem do wiedzy niż do ekspresji.

⁵ Autorem zwrotu „podróżowanie wyobraźni” jest prof. Ryszard Maciej Łukasiewicz.